

TA'LIMI JARAYONIDA PEDAGOGIK METODLARNI TATBIQ ETISH

Sharipov Mohichehra Fazliddin qizi

Guliston davlat universiteti Filologiya fakulteti talabasi

E-mail: sharipova@mail.ru

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning til, ma'naviyat va madaniyat mushtarakligi muammosiga doir nutqlari va chiqishlari, xususan, til imkoniyatlaridan oqilona va samarali foydalanish muammolarini hal qilishga oid fikrlarini bayon etish, ona tili ta'limida til va ma'naviyat mushtarakligini ko'rsatish, ona tilidan (o'zbek tilidan) amaliy foydalanish samaradorligini oshirish maqsadiga yo'naltirishda asos bo'lib xizmat qiladi. "Davlat tili haqida"gi qonun esa o'zbek tilining taraqqiysi, erkin rivojlanishi, davlat va jamoat organlarida asosiy ish yuritish tiliga aylanishi va tilimiz muhofazasi yo'lida qilingan huquqiy harakat bo'lib, tilimizni davlat tili maqomi bilan mustahkamladi. Bu qonun o'zbek xalqi milliy ongining taraqqiysida, mamlakat mustaqilligi mustahkamlanishida, madaniy merosimizning tiklanishida muhim rol o'ynashi barchamizga ma'lum[8]. O'zbek tili – davlat tili. Til – millatning asosiy belgilaridan, davlat mustaqilligining asosiy ramzlaridan biri hisoblanadi. Til mavjud ekan, millat mangu yashaydi. Tilning tirikligi, aytish mumkinki, millatning, xalqning mavjudligidir. Demakki, o'zbek tilining tirikligi, hayot ekanligi – o'zbek millatining mavjudligi, davlat tili esa o'zbek davlatchiligining borligidan dalolatdir. Shuning uchun bugungi kunda Respublikamizda hukumat tomonidan til siyosatiga alohida ahamiyat berib kelinmoqda.

O'zbekiston Respublikasi fuqarolariga davlat tilini o'qitish bepul amalga oshiriladi. O'zbekiston Respublikasi davlat tilida, shuningdek, boshqa tillarda ham umumiy, hunar-texnika, o'rta maxsus va oliy ma'lumot olishni ta'minlaydi–deya davlat qonunlarida mustahkamlab qo'yilgan.

Davlatimiz tomonidan barcha davlat va nodavlat ta'lim muassasalarida O'zbekiston Respublikasi fuqarolari hamda chet el fuqorolari uchun zamonaviy ta'lim olishlariga hamma shart-sharoitlar yaratib berilgan. Shuning bilan birgalikda, ta'lim jarayoni hozirgi zamon talablariga mos bo'ishi uchun davlat tomonidan turli islohatlar olib borilmoqda.

Dars jarayonlari yanada sifatli bo'lishi uchun turli metodlar ishlab chiqilib, amaliyotga tatbiq etilmoqda. Ona tili (o'zbek tilshunosligi) ta'limida zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalari ta'lim oluvchilarning egallayotgan bilimlari mustahkam bo'lishiga, ularning qo'shimcha adabiyot o'qib, mustaqil izlanishlariga,

lingvistik materialni o'zlari qiyosiy tahlil qila olishlari va ular asosida xulosa chiqarishga o'rgatadi. Shunday ekan, zamonaviy ta'lim metodlariga jiddiy e'tibor berish hozirgi kunning talab-istaklariga aylanib bormoqda.

Tilshunoslik ilmini o'zlashtirish jamiyatning har bir ongli kishisi uchun zaruriy hisoblanadi, chunki kishilik jamiyatining uzluksiz faoliyat-jarayonlarini tartibga solib turadi. Shuning uchun har bir jamiyat a'zosi quyidagi zamonaviy o'zbek tilshunoslik bilimlarini o'zlashtirishi lozim:

Ona tili ta'limi jarayonida o'quvchilarning har tomonlama mustahkam va nutq faoliyatini o'stirish ularni mustaqil fikrlashga o'rgatish borasida pedagogik texnologiyaning ahamiyati kattadir[7]. Darsning faol va maxsuldor, ta'sirchan va samarali bo'lishida darsning yangi shakllari, o'qitish metodlari, ko'rsatmali qo'llanmalar va texnika vositalaridan unumli foydalanish alohida ahamiyatga ega. Ta'lim jarayonida yangi pedagogik texnologiyalarning interfaol metodlarini o'quv jarayoniga tadbiiq qilish lozim. O'qitishning bunday faol usullari o'quvchilarni mehnat qilishga, diqqatini tortishga, o'z usida musaqil ishlashga, fikrlashga, izlanishga chorlaydi, darslarga qiziqishi ortib, qatnashishi faollashadi. Zamonaviy pedagogik texnologiyani qo'llashda norasmiy dars usullaridan foydalanish orqali iqtidorli o'quvchilarni aniqlash, passiv o'quvchilarning o'z kuchlariga ishonch hosil qilishlari uchun sharoit yaratish, sinfdagi o'quvchilar o'rtasida do'stlik, o'zaro hamkorlik tuyg'ularini shakllantirishga erishish nazrda tutiladi[9]. Bugungi kun til ta'limi o'qituvchisi o'z kasbining bilimdoni bo'lgani holda, dars mashg'uloti davomida vaziyatga qarab, bir necha metodlardan foydalanish, pirovardida, til ilmini ta'limiy metodlarga singdirib, o'quvchi va talabalarga oson usullarda yetkazishi talabi qo'yilgan. Chunonchi, darsning ta'limiy maqsadiga mos ravishda ta'lim oluvchilarda erkin fikr yurita olish, turli muammoli vaziyatlarda mustaqil fikrini ifodalay olish ko'nikmasini shakllantirishga oid metodlarni tanlashi mumkin. Ushbu metodlar ularda fikrlash qobiliyatining o'sishiga xizmat qiladi.

Odatda, darsning ta'limiy maqsadiga bir emas, bir necha metodlardan foydalanish evaziga erishiladi. Buning uchun o'qituvchi o'zi tanlagan metodning avval darsda berilishi ko'zda tutilgan bilimlar, o'quvchi va talabalar egallashi kerak bo'lgan malakalarga qanchalik mosligini, so'ngra kuzatishlar asosida ushbu metodning dars jarayonidagi samaradorlik darajasini aniqlaydi. Agar samaradorlik darajasi pasaysa yoki o'sish kuzatilmasa, darrov metodni o'zgartirish lozim bo'ladi. Xususan, yangi mavzu bayoni bosqichida muammoli vaziyat hosil qilish uchun zamonaviy metodlardan, zaruriyat tug'ilganda an'anaviy tushuntirish metodidan ham foydalanish mumkin bo'ladi[9].

Har bir darsni turli va eng yaxshi saralangan o'qitish metodlarini qo'llagan holda tashkil etish, o'quvchi-talabalarning mustaqil aqliy faoliyatini faollashtirishga, talabalarning nazariy bilimlarni to'liq o'zlashtirishlariga yordam beradi, o'z kasbiga qiziqishi ortib borishiga olib keladi. Bu darslarda berilayotgan ilmiy-nazariy bilimlar yordamida talabada mustaqil fikr hosil bo'lishiga sharoit yaratiladi. Aksincha, bir xil metodning qo'llanaverishi yoki metodning noto'g'ri tanlanishi esa ta'lim oluvchidagi qiziqishni so'ndiradi, uning aqliy faoliyatini susaytiradi. Bu o'rinda shuni alohida qayd qilib o'tish kerakki, o'qituvchi interfaol usullarni qancha ko'p bilsa, o'z faoliyatida faqat yagona bir metodning o'zi bilan chegaralanib qolmaydi, pedagogda ularni bir-biriga qiyoslab, darsning ta'limiy maqsadlariga muvofiq'ini tanlab dars o'tish imkoniyati paydo bo'ladi.

Demak, o'qituvchi bir emas, bir necha pedagogik usullarni yaxshi bilishi va zaruriyat tug'ilanda ularni o'zaro qiyoslab, darsning turli bosqichlarida almashtirib qo'llashi maqsadga muvofiqdir. Xususan, quyi sinflarda ta'limiy didaktik o'yinlardan foydalanish muhim o'rin tutadi. O'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatidan kelib chiqadigan bo'lsak, ta'limiy o'yinlar dunyoni va o'zlikni anglashda, qiziqishlarini qondirishda o'quvchilarning ijodiy tafakkurini o'stirishda asosiy vosita hisoblanadi. Ta'limiy o'yinlar bilimlarni o'zlashtirish jarayonini yengillatishga, o'quvchilarni darsga to'liq jalb etishga yordam beradi[8].

Yuqorida bildirilgan fikrlardan xulosa chiqarib aytganda, davlat tilini o'rganish, unga amal qilish tabiiy ehtiyoj va zaruratga, hatto anglangan majburiyatga aylanib borishi kerak. O'zbek tilida to'g'ri, ifodali so'zlash va yozish, ona tilimizning sofligi va boyligi to'g'risida tinmay g'amxo'rlik qilish, uning iste'mol doirasini kengaytirib borish davlatimiz fuqarolarining eng oliy burchlaridan biri sanaladi. Xususan, har bir yosh o'quvchi va talaba o'z ona tilidagi so'z boyligini oshirish hamda til imqoniyatlaridan o'rinli foydalanishga doimo harakat qilishi lozim. So'z fikr qurolidir, kishi qanchalik so'z bilsa, uning fikrlash doirasi, dunyoqarashi ham shunchalik keng bo'ladi.

ADABIYOTLAR

1. Doniyorovich.O.R.A. (2022). TOG'AY MUROD ASARLARIDA EVFEMIZMLAR. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENCE AND EDUCATION*, 1(4), 38-42.
2. Hozirgi o'zbek adabiy tili. 2010. R.Sayfullayeva
3. Khamrokulovna, T. Z. (2022). Literature is a source that reveals the truth of life. *World Bulletin of Social Sciences*, 10, 86-87.

4. Lingvistik tahlil. 1981. T.Qudratov
5. Mahkamov, N., & Ermatov, I. (2013). TILSHUNOSLIK TERMINLARINING IZOHLI LUG ATI. *Toshkent: Fan Nashriyoti*.
6. Mamaraximov, S. (2022). MAQSAD MA'NOSINI IFODALOVCHI DASTLABKI VOSITALAR. *Academic research in educational sciences*, 3(7), 376-385.
7. Mustaqil o'quv faoliyatini tashkil etish. 2010. B.Hodiyev
8. Ona tili o'qitish metodikasi. 2012. A.G'ulomov. va boshqalar
9. Pedagogik texnologiyalar. 2009. J.Yo'ldoshev
10. Sharipov, F.G., Mamatqulov, A.R. (2021). O'ZBEK ILMIY TILSHUNOSLIGI HOLATI. *Academic research in educational sciences*, 2(2), 168-174.
11. Xudoyqulova Sh, Dehqonova L. (2021). ABDULLA QODIRIYNING SO'Z QO'LLASH MAHORATI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(4), 589-595.
12. Sharipov F. O'zbek tilida shakl yasovchi affikslarning o'rganilish tarixi. Ilm sarchashmalari. Urganch davlat universitetining ilmiy-nazariy, metodik jurnali 2021, №3
13. Sharipov F. Морфологик ходисаларда лисон ва нутқ дихотомияси, сўз туркумлари ва грамматик категориялар таснифи. *Academic Research in Educational Sciences //Volume 2 / Issue 5 / 2021*.

